

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

ELSŐ RÉSZE

30 Elveszése nagy szegedi szép hadnak,
Negyedik csudája mennyei Úrnak.
Ötödik lőn jó Lo-so-nci Istvánnak,
Tömösvárba lőn halála úrfinak.

35 Bátor légyen hatodik nagy csudája,
Isten mint lőn Egörnek megtartója,
Kiről énököm lészön megvallója,
Csendességben csak légyen meghallója.

40 Ebből, vitézők, sok jót tanulhattok,
Szállott házba mi szükség, meghallyátok,
Minden igyetökben mint forgódgyatok,
Hogy jó hírben, névben maradhassatok.

Sok jó adassék memből vitézőknek,
Kiktől megtartaték vára Egörnek,
Rabságtúl maratta ez földi népnek,
Bora, kenyere hegyeknek, völgyeknek.

45 Ti halljátok Egör istóriáját,
Ne bánnyátok én szóm szaporodását,
Mert négy részre osztom ennek mondását,
Hogy bévebben ércsétök nagy csudáját.

50 Írom első részében Egör várát,
Ő állását és minden rendtartását,
Az többibe az erős ostromokat,
Porfelgyúlást, terek szégyenvallását,

55 Írnak vala másfélezőrnegyvennyolcba,
Szent Jakab hónap huszadik napjába,
Egör vára lőn jó királ számába,
Érté királ Egröt nagy pusztaságba.

60 Elválasztá egy jámbor hív szolgáját:
Az ruszkai jó vitéz Dobó Istvánt,
Mint főporkolábját, udvarbírját,
Jó Zay Ferencöt, más porkolábját.

2. RÉSZ
(29–60. sor)

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Újabb csodák

A szakasz fő témája:

Tinódi befejezi a korszak hat nagy csodájának felsorolását – ahol a hatodik maga Eger megmaradása –, buzdítja a vitézeket az énekből való tanulásra, majd ismerteti műve négyrészes szerkezetét, és bemutatja Eger várának királyi kézbe kerülését, valamint Dobó István főkapitányi kinevezését.

Mi történik ebben a blokkban?

* **29–36. sor:** A szerző folytatja a történelmi sorsfordulók listáját. A negyedik csoda a szegedi csatában elszenvedett szörnyű keresztény vereség ("szép had" elveszése), az ötödik a bátor Losonci István hősi halála Temesvár ostromakor. A hatodik, legnagyobb csoda pedig maga az, ahogyan Isten megvédte és megtartotta Eger várát, amiről ez az ének részletesen vallani fog a csendben figyelő hallgatóságnak.

* **37–48. sor:** Tinódi megszólítja a vitézeket, kiemelve, hogy a történetből megtanulhatják, mi a teendő egy ostromlott várban ("szállott házban"), és hogyan kell helytállni a jó hírnév megőrzéséért. Áldást kér a várvédőkre, akik megmentették a környék népét a rabságtól, és megőrizték a föld borát és kenyerét. Kéri a hallgatókat, hogy ne bánják a hosszú beszédet, mert a jobb érthetőség kedvéért négy részre osztja az ostrom történetét.

* **49–60. sor:** A krónikás felvázolja a tervet: az első részben Eger várának állapotát és rendjét írja le, a többiben pedig a vad ostromokat, a löporrobbanást és a törökök szégyenteljes visszavonulását. Végül visszaugrik az időben: leírja, hogy 1458-ban (itt Tinódi téved, valójában 1548-ban, Szent Jakab havának, azaz júliusnak 20. napján) a vár a király (I. Ferdinánd) tulajdonába és kezelésébe ("számába") került, aki látta annak elhanyagolt, pusztuló állapotát. A király ezért kiválasztotta hűséges, jámbor szolgáját, a ruszakai Dobó Istvánt főporkolábnak (főkapitánynak) és udvarbírónak, mellé pedig Zay Ferencet nevezte ki másodporkolábnak.

EGER VÁR VIADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén

Fontosabb régi szavak és magyarázatuk:

- * **Szép hadnak:** Itt: nagy, dicső, tekintélyes hadseregnek.
- * **Megtartója:** Megmentője, védelmezője.
- * **Megvallója, meghallója:** Elbeszélője, hallgatója.
- * **Szállott házba:** Megszállt, ostrom alá vett várban/erődben.
- * **Igyetőkben mint forgódgyatok:** Ügyeitekben hogyan járjatok el, miként cselekedjetek.
- * **Maratta:** Megmentette, megóvta.
- * **Porfelgyúlást:** A löpor(torony) felrobbanását az ostrom alatt.
- * **Jó királ számába:** A jó király (I. Ferdinánd) birtokába, kezelésébe vagy könyvelésébe.
- * **Főporkoláb, más porkoláb:** Várnagy, várkapitány és helyettese (eredetileg a börtönök és várak felügyelője, itt magas katonai tisztség).

Érdekességek:

- * **A "porfelgyúlás" mint spoiler:** Tinódi a tartalomjegyzékben előre elárulja az ostrom egyik legdrámaibb pontját, a löporraktár felrobbanását (Gergely deák bombája miatt). Ez a korabeli "híradó" műfaj sajátossága volt: a hallgatóság tudta a főbb pontokat, a részletekre és a belső titkokra voltak kíváncsiak.
- * **Dátumtévesztés a ritmus kedvéért:** Tinódi a 53. sorban "másfélezőrnegyvennyolcba" (1548) helyett valójában a rím és a ritmus miatt használhatta ezt a formát, vagy egyszerűen elírás történt a másolatokban, de a történelmi tény az, hogy az egri püspökség vára ekkor került véglegesen királyi kezelésbe a birtokcsere után.

Történelmi háttér:

Az 1552-es egri ostrom előtt a törökök sorra aratták a győzelmeket. 1552 márciusában a szegedi csatában tönkrementek a keresztény sereget (negyedik csoda), majd 1552 júliusában ostrom alá vették Temesvárt. Losonci István hőiesen védte a várat, de a spanyol zsoldosok lázadása miatt kénytelen volt tárgyalni a szabad elvonulásról. Ahmed pasa azonban megszegte az ígéretét, a kivonuló magyarokat és Losoncit brutálisan lemészárolták (ötödik csoda). Ezért volt óriási tétje Egernek: Temesvár és a déli várak eleste után Eger maradt az utolsó védvonal, ami elválasztotta a törököt a gazdag felvidéki bányavárosoktól. Dobó István 1548-as

2. RÉSZ
(29–60. sor)

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén



Kérdések:

1. Történelem:

Milyen korábbi tragikus katonai események (csodák) fokozták a nyomást az egri várvédőkön, és milyen közigazgatási/katonai változás történt Egerben 1548 júliusában?

2. Irodalom:

Hogyan építi fel Tinódi a mű didaktikus (tanító) jellegét a vitézek felé, és milyen szerkezeti vázat ad meg a hallgatóságnak a történet folytatásához?

3. Kreativitás:

Képzeld el azt a pillanatot, amikor Dobó István 1548-ban megérkezik a romos, elhanyagolt egri várba, és átveszi a kulcsokat. Írd le 3 mondatban, milyen hangulat fogadja az új főkapitányt!

EGER VÁR VLADALJÁRÓL VALÓ ÉNEK HISTÓRIA

Tinódi Lantos Sebestyén



Minta Válaszok:

1. Történelem:

Az egri védőkre hatalmas pszichológiai nyomás nehezedett a szegedi keresztény sereg megsemmisülése és Temesvár eleste után, ahol Losonci István kapitányt a törökök hitszegő módon kivégezték. Ebben a válságos helyzetben sorsfordító volt, hogy 1548 júliusában Eger vára királyi tulajdonba került, I. Ferdinánd pedig azonnal intézkedett: a tapasztalt és hűséges Dobó Istvánt nevezte ki főporkolábbbá, Zay Ferencet pedig másodporkolábbbá, megkezdve a védelmi felkészülést.

2. Irodalom:

Tinódi a didaktikus jelleget azzal teremti meg, hogy nyíltan felszólítja a vitézeket az énekből való tanulásra, bemutatva, hogyan kell egy ostromlott várban ("szállott házban") helytállni a jó hírnév megőrzéséért. A szerkezeti vázat egy tudatos szerzői tartalomjegyzékkel adja meg: előre közli, hogy a művet négy részre osztja, ahol az első a vár állapotát mutatja be, a következők pedig magát az ostromot, a löporrobbanást és a török feletti diadalt részletezik.

3. Kreativitás:

Dobó István komor tekintettel mérte végig az elhanyagolt falakat, miközben a repedések közül felverődő port kavarta a júliusi szél. A várban lézengő maroknyi őrség fásultan, hitét veszelve leste az új parancsnokot, aki merev tartással, szótlanul vette át a nehéz vaskulcsokat a kapuban. A csikorduló kapu hangjára azonban a csöndet hirtelen Dobó határozott parancsszava törte meg, ami azonnal munkára és fegyelemre sarkallta a csüggedt vitézeket.